

Центральноукраїнський національний технічний університет
Кафедра економіки, менеджменту та комерційної діяльності

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ
БЕЗПЕКА ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ

*для здобувачів вищої освіти спеціальності D 3 «Менеджмент»
ОПП «Менеджмент»*

ЗАТВЕРДЖЕНО
на засіданні кафедри
«Економіка, менеджмент та
комерційна діяльність»,
Протокол № 8 від
03 лютого 2026 року

Кропивницький 2026

Методичні рекомендації з дисципліни «Безпека життєдіяльності» для здобувачів вищої освіти спеціальності D 3 «Менеджмент», курс навчання: перший (бакалаврський) / [Укладач: доц. Глевацька Н.М.] ; М-во освіти і науки України, Центральноукраїн. нац. тех. ун-т. – Кропивницький : ЦНТУ, 2026 – 30 с.

Рецензент: канд. екон. наук., доц. кафедри економіки, менеджменту та комерційної діяльності Тетяна НЕМЧЕНКО

Рецензент: канд. техн. наук, доцент, доцент кафедри машинобудування, мехатроніки і робототехніки Володимир СВЯЦЬКИЙ

Рецензент: кандидат технічних наук, доцент, доцент кафедри експлуатації та ремонту машин Руслан ОСІН

Укладач: канд. екон. наук, доц. кафедри економіки, менеджменту та комерційної діяльності Н. М. Глевацька,

ЗМІСТ

1. Вступ.....
2. Опис навчальної дисципліни.....
3. Мета та завдання навчальної дисципліни.....
4. Плани та зміст практичних занять за темами дисципліни
та теми доповідей.....
5. Перелік питань до підсумкового контролю знань.....
6. Форми контролю.....
7. Рекомендована література.....

1. ВСТУП

Безпека життєдіяльності є комплексною міждисциплінарною навчальною дисципліною, що поєднує знання з природничих, технічних, соціальних та гуманітарних наук і спрямована на формування у здобувачів вищої освіти сучасного безпекового мислення. Дисципліна вивчає закономірності виникнення небезпек природного, техногенного, соціального, інформаційного та воєнного характеру, їх вплив на людину, суспільство, навколишнє середовище та об'єкти економіки, а також методи прогнозування, оцінювання та управління ризиками.

Особливе значення дисципліна набуває в умовах сучасних глобальних викликів, воєнних загроз, техногенних аварій, природних катастроф та інформаційних впливів, які потребують від громадян високого рівня готовності до дій у кризових ситуаціях.

Навчання з дисципліни «Безпека життєдіяльності» передбачає поєднання теоретичної підготовки та практичного опрацювання питань забезпечення безпеки людини. Під час лекційних і практичних занять здобувачі вищої освіти набувають умінь і навичок щодо ідентифікації небезпек, оцінювання ризиків, розроблення заходів запобігання надзвичайним ситуаціям та дій в умовах їх виникнення. Практична складова дисципліни орієнтована на формування готовності до реагування на сучасні загрози, зокрема в умовах воєнного стану.

Методичні рекомендації містять тематичний план дисципліни, питання для опрацювання та обговорення, тематику рефератів, завдання для самостійної роботи, перелік питань до підсумкового контролю та рекомендовані джерела інформації.

Основними завданнями дисципліни є формування знань про небезпеки різного походження та механізми їх впливу на людину і суспільство, розвиток навичок оцінювання та управління ризиками, засвоєння принципів цивільного захисту, оволодіння методами запобігання надзвичайним ситуаціям та мінімізації їх наслідків, а також виховання особистої відповідальності за збереження життя, здоров'я і безпеки людей. Набуті компетентності сприятимуть підготовці фахівців, здатних ефективно діяти в умовах сучасних ризиків та загроз і забезпечувати безпеку у професійній та повсякденній діяльності.

2. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітній рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 2	D «Бізнес, адміністрування та право»	Загальної підготовки	
Загальна кількість годин – 60	Спеціальність: D 3 «Менеджмент» ОПП: «Менеджмент»	Рік підготовки:	
		1-й	1-й
		Семестр	
		2-й	2-й
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 1; самостійної роботи здобувача – 1,75	Перший (бакалаврський)	Лекції	
		16 год.	4 год.
		Практичні, семінарські	
		16 год.	2 год.
		Лабораторні	
		-	-
		Самостійна робота	
28 год.	54 год.		
Вид контролю: залік			

Мова навчання: українська

3. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Мета дисципліни полягає у формуванні у здобувачів вищої освіти системи знань, умінь, навичок і компетентностей щодо забезпечення безпеки людини в повсякденній діяльності, професійному середовищі, надзвичайних ситуаціях та умовах воєнного стану. Дисципліна спрямована на засвоєння сучасних підходів до ідентифікації небезпек, оцінювання ризиків, управління безпекою та організації заходів цивільного захисту з урахуванням національного законодавства, міжнародного досвіду та новітніх досягнень науки і техніки. Особлива увага приділяється формуванню культури безпеки, розвитку навичок прийняття обґрунтованих рішень у кризових ситуаціях, здатності діяти в умовах природних, техногенних, соціально-політичних і воєнних загроз, а також забезпеченню особистої, колективної та громадської безпеки. Результатом вивчення дисципліни є підготовка фахівців, здатних застосовувати ризик-орієнтований підхід до вирішення професійних завдань, здійснювати профілактику небезпек, зберігати життя і здоров'я людей та сприяти підвищенню рівня безпеки суспільства в умовах сучасних викликів і загроз.

Завдання дисципліни:

Знання:

- законодавчих, нормативно-правових, нормативно-технічних та санітарно-гігієнічних основ безпеки життєдіяльності;
- сучасних проблем і головних завдань безпеки;
- основних положень пожежної безпеки;
- порядку дій в умовах надзвичайних ситуацій (НС) та військового стану;
- способів захисту від впливу небезпечних факторів, спричинених НС;
- методів збереження життя, здоров'я і працездатності;
- методів локалізації та ліквідації НС.

Уміння:

- ідентифікацію й класифікацію небезпек навколишнього середовища;
- оцінювання небезпечних та шкідливих чинників і їх вплив на здоров'я людини;
- надання першої долікарської допомоги;

- оцінювання факторів, які уражають під час НС та їх вплив на здоров'я людини;
- вибір і використання засобів колективного та особистого захисту;
- надання допомоги й консультацій з практичних питань безпеки та захисту в НС;
- дії під час проведення евакуаційних заходів.

У результаті вивчення навчальної дисципліни здобувач вищої освіти повинен отримати якщо

Загальні компетентності

ЗК 16. Знання законодавчих, нормативно-правових, інженерно-технічних та санітарно-гігієнічних основ забезпечення безпечної діяльності.

Спеціальні компетентності

СК 2. Здатність аналізувати результати діяльності організації, зіставляти їх з факторами впливу зовнішнього та внутрішнього середовища.

СК 12. Здатність аналізувати й структурувати проблеми організації, формувати обґрунтовані рішення.

Програмні результати навчання

ПРН 18. Ідентифікувати, аналізувати та досліджувати небезпечні чинники природнього та техногенного середовищ. Вміти обґрунтовано вибирати пристрої, системи і методи відповідно до майбутнього профілю роботи з попередження виникнення надзвичайних ситуацій, локалізації та ліквідації їхніх наслідків.

Предмет дисципліни: є система законодавчих, нормативно-правових, соціально-економічних, інженерно-технічних та санітарно-гігієнічних засад, які становлять основу безпеки життєдіяльності.

Об'єктом дисципліни є комплекс аспектів, включаючи людину та її взаємодію з оточуючим середовищем, процеси життєдіяльності, потенційні небезпеки, а також методи, засоби та стратегії протидії цим небезпекам та забезпечення безпеки.

Місце дисципліни в навчальному процесі підготовки бакалаврів. Основою для вивчення соціальної відповідальності в цьому контексті є широкий спектр дисциплін, що охоплюють як гуманітарні, так і економічні аспекти, включаючи курси з економіки підприємств, менеджменту, а також економіки.

4. ПЛАНИ ТА ЗМІСТ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ ЗА ТЕМАМИ ДИСЦИПЛІНИ ТА ТЕМИ ДОПОВІДЕЙ

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. БЕЗПЕКА ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ

Тема 1. Теоретичні основи безпеки життєдіяльності

План

1. Предмет, метод, принципи та завдання безпеки життєдіяльності як навчальної дисципліни
2. Поняття та ознаки безпеки життєдіяльності.
3. Поняття небезпеки та її характеристика. Класифікація надзвичайних ситуацій. Джерела небезпеки та шкідливі фактори.

Питання для обговорення:

1. Історичний розвиток дисципліни «Безпека життєдіяльності» і її сучасне значення в освітньому процесі.
2. Вплив зміни клімату на безпеку життєдіяльності людей та природних екосистем.
3. Важливість розуміння психологічних аспектів безпеки життєдіяльності та їх вплив на поведінку в надзвичайних ситуаціях.
4. Завдання та практичні аспекти надання першої долікарської допомоги в надзвичайних ситуаціях.
5. Аналіз інноваційних технологій та підходів до підвищення безпеки життєдіяльності на робочому місці.

Теми рефератів:

1. Ефективність та практичність впровадження принципів безпеки життєдіяльності в освітній процес.
2. Вплив антропогенного забруднення на якість навколишнього середовища та безпеку життєдіяльності людей.
3. Аналіз психологічних аспектів та міжособистісних відносин в ситуаціях екстреної допомоги та порятунку.
4. Порівняльний аналіз методів надання першої долікарської допомоги в надзвичайних ситуаціях.

5. Використання сучасних технологій та інноваційних рішень у забезпеченні безпеки життєдіяльності на робочому місці.

Тема 2. Нормативно-правове регулювання безпеки життєдіяльності

План

1. Конституційні засади безпеки життєдіяльності
2. Система національного законодавства з безпеки життєдіяльності
3. Міжнародне законодавство в галузі безпеки життєдіяльності.

Питання для обговорення:

1. Які конституційні норми визначають основні засади безпеки життєдіяльності громадян в Україні?
2. Як система національного законодавства регулює питання безпеки життєдіяльності на різних рівнях управління?
3. Які міжнародні конвенції та угоди впливають на законодавство України у сфері безпеки життєдіяльності?
4. Яким чином українське законодавство враховує міжнародні стандарти та рекомендації з безпеки життєдіяльності?
5. Які існують механізми взаємодії міжнародного та національного законодавства у сфері безпеки життєдіяльності?

Теми рефератів:

1. Аналіз конституційних засад безпеки життєдіяльності та їх роль у правовому просторі України.
2. Порівняльний аналіз системи національного законодавства з безпеки життєдіяльності в Україні та інших країнах.
3. Вплив міжнародних конвенцій та угод на формування національного законодавства України у сфері безпеки життєдіяльності.
4. Оцінка ефективності виконання Україною міжнародних зобов'язань у галузі безпеки життєдіяльності.
5. Роль міжнародного законодавства в регулюванні глобальних викликів та загроз безпеці життєдіяльності націй.

Тема 3. Природні загрози та характер їхніх проявів і дії на людей, тварин, рослин, об'єкти економіки

План

1. Характеристика небезпечних геологічних процесів і явищ

2. Негативний вплив на життєдіяльність людей та функціонування об'єктів економіки в умовах проявів вражаючих факторів небезпечних метеорологічних явищ

3. Пожежі у природних екосистемах

Питання для обговорення:

1. Які природні загрози найчастіше виникають на території України та які їхні наслідки?

2. Які небезпечні геологічні процеси можуть становити загрозу для населення та об'єктів господарювання?

3. Які причини виникнення землетрусів, зсувів, обвалів та карстових явищ?

4. Як небезпечні геологічні процеси впливають на інфраструктуру та економіку регіонів?

5. Які метеорологічні явища належать до особливо небезпечних та чому?

6. Які наслідки для населення та господарської діяльності можуть спричинити повені, посухи, сильні вітри, хуртовини та град?

7. Які основні причини виникнення пожеж у природних екосистемах?

8. Який вплив природні пожежі здійснюють на довкілля, здоров'я людей та економіку?

9. Які заходи профілактики природних пожеж та мінімізації їх наслідків є найбільш ефективними?

10. Як зміни клімату впливають на частоту та інтенсивність природних небезпек?

Теми рефератів:

1. Небезпечні геологічні процеси та їх вплив на безпеку населення і господарську діяльність.

2. Небезпечні метеорологічні явища в Україні: причини виникнення та наслідки для суспільства.

3. Вплив змін клімату на зростання природних загроз та надзвичайних ситуацій.

4. Пожежі в природних екосистемах: причини, наслідки та заходи

запобігання.

5. Економічні та екологічні наслідки природних катастроф для розвитку територій.

Тема 4. Техногенні небезпеки та їхні наслідки

План

1. Техногенні небезпеки та їх вражаючі фактори.
2. Промислові аварії, катастрофи та їх наслідки.
3. Пожежна безпека.
4. Хімічна безпека

Питання для обговорення

1. Що таке техногенні небезпеки та які вражаючі фактори їх супроводжують?
2. Які причини найчастіше призводять до виникнення промислових аварій і катастроф?
3. Які основні правила забезпечення пожежної безпеки на підприємствах?
4. У чому полягають особливості хімічної небезпеки для населення та довкілля?
5. Які наслідки можуть мати техногенні катастрофи для економіки та безпеки життєдіяльності суспільства?

Теми рефератів

1. Основні види техногенних небезпек і їх вплив на життєдіяльність людини.
2. Причини й наслідки найбільших промислових аварій в історії України та світу.
3. Сучасні системи забезпечення пожежної безпеки на підприємствах і в населених пунктах.
4. Хімічні аварії: класифікація, джерела виникнення та заходи захисту населення.
5. Соціально-економічні наслідки техногенних катастроф для держави та суспільства.

Тема 5. Пожежна безпека

План

1. Пожежа.

2. Система пожежної безпеки.
3. Горіння.
4. Пожежонебезпечність речовин.
5. Способи і засоби гасіння пожеж.
6. Попередження пожеж.

Питання для обговорення

1. Які основні причини виникнення пожеж у побуті, офісах і на робочих місцях?
2. Які правила безпеки допомагають запобігти пожежам під час використання електроприладів удома й на роботі?
3. Які основні типи вогнегасників підходять для офісів і домашнього використання, і як ними користуватися?
4. Як організувати евакуацію людей із квартири, офісу чи робочого приміщення під час пожежі?
5. Які заходи профілактики допомагають запобігти займанням у побуті та на робочих місцях?

Теми рефератів

1. Причини й наслідки побутових і офісних пожеж: сучасні тенденції та статистика в Україні.
2. Правила використання електричних приладів для запобігання пожежам у побуті та на робочих місцях.
3. Пожежна безпека в офісних будівлях: вимоги до евакуаційних виходів, сигналізації та засобів гасіння.
4. Підготовка працівників до дій у разі пожежі: організація інструктажу та тренувальних евакуацій.
5. Роль сучасних систем пожежної сигналізації й автоматичного пожежогасіння для захисту офісів і житлових будинків.

Тема 6. Екологічна безпека

План

1. Екологічна безпека як об'єкт правового регулювання
2. Характеристика техногенно-екологічної безпеки

3. Охорона навколишнього природного середовища
4. Основні засади охорони довкілля від забруднення відходами

Питання для обговорення:

1. Як екологічна безпека стала об'єктом правового регулювання і чому це важливо для суспільства?
2. Що включає в себе поняття «техногенно-екологічна безпека» і які її характеристики?
3. Які основні завдання та принципи охорони навколишнього природного середовища в контексті забезпечення екологічної безпеки?
4. Які види забруднень відходами існують, і які заходи можна вжити для їх контролю та зменшення?
5. Як розвивається міжнародне співробітництво в галузі охорони довкілля та забезпечення екологічної безпеки?

Теми рефератів:

1. Правове регулювання екологічної безпеки та його роль у сучасному суспільстві.
2. Аналіз техногенно-екологічної безпеки і її вплив на екологічну стабільність.
3. Завдання та підходи до охорони навколишнього природного середовища в контексті забезпечення екологічної безпеки.
4. Вплив відходів на довкілля та методи їхнього управління з метою зменшення негативних наслідків.
5. Міжнародне співробітництво у сфері охорони довкілля та забезпечення екологічної безпеки: досягнення та перспективи.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. ОСНОВНІ ВИДИ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ

Тема 7. Основні види національної безпеки життєдіяльності.

План

1. Громадська безпека
2. Соціальна та демографічна безпека

3. Інформаційна безпека

4. Кібербезпека

Питання для обговорення:

1. Як громадська безпека впливає на стабільність суспільства і які основні аспекти її забезпечення?
2. Чому соціальна та демографічна безпека є важливими аспектами забезпечення життєдіяльності суспільства?
3. Які загрози і виклики існують у сфері інформаційної безпеки, і як їх можна контролювати?
4. Які основні принципи та заходи забезпечення кібербезпеки існують для захисту інформації та інформаційних систем?
5. Які можливі наслідки порушень у сферах громадської безпеки, соціальної безпеки, інформаційної безпеки та кібербезпеки?

Теми рефератів:

1. Аналіз і вплив громадської безпеки на розвиток суспільства та ефективність державного управління.
2. Соціальна та демографічна безпека як фактори забезпечення стабільності та економічного зростання.
3. Виклики та загрози інформаційної безпеки у сучасному світі та можливі шляхи захисту від них.
4. Роль кібербезпеки в захисті інформаційних систем в умовах цифрової трансформації.
5. Інноваційні підходи до забезпечення безпеки в сферах громадської, соціальної, інформаційної та кібербезпеки.

Тема 8. Економічна безпека

План

1. Сутність економічної безпеки.
2. Система економічної безпеки
3. Загрози економічній безпеці та засоби їх подолання

Питання для обговорення:

1. Що включає в себе сутність економічної безпеки і чому вона важлива

для стабільності економіки?

2. Як будується система економічної безпеки на різних рівнях: державному, галузевому та корпоративному?

3. Які загрози і ризики існують для економічної безпеки, і які інструменти та стратегії можуть бути використані для їх подолання?

4. Як економічна безпека пов'язана зі збереженням ресурсів та природних середовищ, і як можна досягти балансу між економічним розвитком і збереженням природи?

5. Які приклади успішних практик забезпечення економічної безпеки в різних країнах і галузях економіки?

Теми рефератів:

1. Аналіз сутності економічної безпеки та її вплив на економічний розвиток країни.

2. Системний підхід до створення та управління системою економічної безпеки на різних рівнях.

3. Ідентифікація та аналіз загроз економічній безпеці та розробка стратегій захисту.

4. Вплив економічної безпеки на сталість розвитку та збереження природних ресурсів.

5. Порівняльний аналіз практик забезпечення економічної безпеки в різних країнах та галузях господарства.

Тема 9. Соціально-політичні небезпеки, їхні види та характеристики. соціальні та психологічні фактори ризику. Поведінкові реакції населення у НС

План

1. Соціально-політичні конфлікти.
2. Тероризм. Види тероризму.
3. Вплив інформаційного чинника на безпеку суспільства.
4. Маніпулювання людською свідомістю.
5. Шкідливі звички, соціальні хвороби та їх профілактика.
6. Психологічна надійність людини та її роль у забезпеченні безпеки.

Питання для обговорення

1. Які основні причини виникнення соціально-політичних конфліктів у сучасному суспільстві?
2. Які види соціально-політичних небезпек становлять найбільшу загрозу для безпеки держави та громадян?
3. У чому полягає сутність тероризму та які його основні форми і прояви?
4. Яким чином інформаційні технології можуть використовуватися для впливу на громадську думку та поведінку населення?
5. Що таке інформаційно-психологічний вплив та які його ознаки?
6. Які методи маніпулювання свідомістю людини найчастіше використовуються в засобах масової інформації та соціальних мережах?
7. Який вплив шкідливі звички та соціальні хвороби мають на безпеку особистості та суспільства?
8. Як психологічний стан людини впливає на прийняття рішень в умовах надзвичайної ситуації?
9. Які поведінкові реакції населення найчастіше спостерігаються під час надзвичайних ситуацій та воєнних загроз?
10. Які заходи сприяють формуванню психологічної стійкості та безпечної поведінки населення в кризових ситуаціях?

Теми рефератів

1. Соціально-політичні небезпеки сучасного суспільства та їх вплив на національну безпеку України.
2. Тероризм як глобальна загроза: причини виникнення, види та заходи протидії.
3. Інформаційна безпека особистості в умовах цифрового суспільства та інформаційних війн.
4. Маніпулювання громадською свідомістю: технології впливу та способи захисту від дезінформації.
5. Психологічна стійкість населення та особливості поведінки людини в умовах надзвичайних ситуацій і воєнних загроз.

Тема 10. Воєнна безпека.

План

1. Ознаки та сучасні фактори воєнної небезпеки для України.
2. Сучасні військові засоби масового ураження та наслідки їх застосування
3. Безпека населення на території збройного протистояння..
4. Попередження про небезпечні знахідки в зоні бойових дій
5. Вимоги екологічної безпеки щодо військових та оборонних об'єктів і військової діяльності.

Питання для обговорення:

1. Які основні загрози воєнній безпеці України існують в сучасних умовах?
2. Які ознаки свідчать про зростання рівня воєнної небезпеки для держави?
3. Які сучасні види озброєння та військової техніки застосовуються у збройних конфліктах ХХІ століття?
4. Які наслідки для населення та довкілля можуть виникати в результаті застосування засобів масового ураження?
5. Яких правил безпеки повинно дотримуватися населення під час артилерійських обстрілів, авіаударів та ракетних атак?
6. Які дії необхідно виконувати після отримання сигналу повітряної тривоги?
7. Яку небезпеку становлять вибухонебезпечні предмети, міни та нерозірвані боеприпаси?
8. Як слід діяти у разі виявлення підозрілих або вибухонебезпечних предметів?
9. Який вплив військових дій та функціонування військових об'єктів здійснюється на навколишнє природне середовище?
10. Які заходи сприяють підвищенню готовності населення до дій в умовах воєнних загроз?

Теми рефератів:

1. Воєнна безпека України в умовах сучасних гібридних загроз та збройної агресії.
2. Сучасні засоби ураження та їх вплив на безпеку населення і територій.
3. Мінна безпека та правила поведінки з вибухонебезпечними предметами в умовах воєнного стану.
4. Захист цивільного населення під час збройних конфліктів: міжнародний та український досвід.

5. Екологічні наслідки воєнних дій та шляхи забезпечення екологічної безпеки в умовах війни.

Тема 11. Застосування ризик орієнтованого підходу для побудови імовірнісних структурно-логічних моделей виникнення та розвитку НС

План

1. Загальна оцінка та характеристика небезпек
2. Оцінка ризику безпеки
3. Концепція прийнятної (допустимої) ризик
4. Управління ризиком

Питання для обговорення:

1. Що розуміють під безпекою та ризиком у сфері безпеки життєдіяльності?
2. Які основні етапи процесу ідентифікації та оцінювання небезпек?
3. Які кількісні та якісні методи застосовуються для оцінки ризику виникнення надзвичайних ситуацій?
4. У чому полягає сутність ризик-орієнтованого підходу до управління безпекою?
5. Які фактори впливають на рівень ризику виникнення надзвичайних ситуацій техногенного, природного та воєнного характеру?
6. Що таке прийнятний (допустимий) ризик і як визначаються його межі?
7. Яке практичне значення мають структурно-логічні моделі під час прогнозування розвитку надзвичайних ситуацій?
8. Які методи використовуються для зниження рівня ризику на потенційно небезпечних об'єктах?
9. Як цифрові технології та системи моніторингу сприяють управлінню ризиками надзвичайних ситуацій?
10. Які переваги та недоліки використання ризик-орієнтованого підходу в системі цивільного захисту України?

Теми рефератів:

1. Ризик-орієнтований підхід у системі управління безпекою життєдіяльності та цивільного захисту.

2.Методи оцінювання ризиків виникнення надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру.

3.Концепція прийняттого ризику та її застосування у сфері безпеки життєдіяльності.

4.Імовірнісні структурно-логічні моделі прогнозування розвитку надзвичайних ситуацій.

5.Використання цифрових технологій, штучного інтелекту та Big Data для управління ризиками надзвичайних ситуацій.

Тема 12. Управління силами та засобами ОГ під час НС

План

1. Захист населення і територій від НС техногенного та природного характеру

2. Основними заходами у сфері захисту населення і територій від НС техногенного та природного характеру

3. Сили та засоби захисту населення і територій від НС техногенного та природного характеру

Питання для обговорення:

1.Які основні завдання держави у сфері захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій?

2.Які принципи лежать в основі організації захисту населення від надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру?

3.Які заходи належать до превентивного захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій?

4.Які сили та засоби залучаються до ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій в Україні?

5.Яку роль відіграє Державна служба України з надзвичайних ситуацій у системі цивільного захисту?

6.Як організовується взаємодія між органами влади, підприємствами та аварійно-рятувальними службами під час реагування на надзвичайні ситуації?

7.Які особливості управління силами та засобами цивільного захисту в умовах воєнного стану?

8.Яке значення мають сучасні інформаційно-комунікаційні технології для

управління силами реагування на надзвичайні ситуації?

9. Які проблеми можуть виникати під час координації дій різних служб у процесі ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій?

10. Які напрями вдосконалення системи управління силами та засобами цивільного захисту є актуальними для України в сучасних умовах?

Теми рефератів:

1. Організація управління силами цивільного захисту під час ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій.

2. Єдина державна система цивільного захисту України: структура, завдання та порядок функціонування в умовах надзвичайних ситуацій.

3. Особливості взаємодії органів державної влади, місцевого самоврядування та аварійно-рятувальних служб під час реагування на надзвичайні ситуації.

4. Управління силами та засобами цивільного захисту в умовах воєнного стану та збройної агресії.

5. Сучасні підходи до координації рятувальних, аварійно-відновлювальних та гуманітарних робіт під час надзвичайних ситуацій.

6. Роль цифрових технологій, геоінформаційних систем та засобів зв'язку в управлінні силами цивільного захисту.

7. Організація евакуаційних заходів та управління евакуаційними органами під час виникнення надзвичайних ситуацій.

8. Міжнародний досвід управління силами реагування на надзвичайні ситуації та можливості його використання в Україні.

9. Управління ресурсним забезпеченням аварійно-рятувальних формувань під час ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій.

10. Психологічне забезпечення діяльності персоналу аварійно-рятувальних служб під час надзвичайних ситуацій..

5. ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДО ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ

1. Історичні джерела безпеки життєдіяльності.
2. Життя як форма існування матерії
3. Життєдіяльність як процес існування та самореалізації індивіда.
4. Взаємозв'язок та взаємозалежність життєдіяльності і навколишнього

середовища.

5. Право людини на життя, свободу, недоторканість. Право на самозахист.

Межа самозахисту.

6. Означення і вимірювання ризику. Управління ризиком.

7. Оцінка чинників ризику, що впливають на здоров'я та працездатність людини.

8. Вплив біоритмів та космосу на працездатність та стан здоров'я людини.

9. Здоровий спосіб життя та його вплив на професійну діяльність людини.

10. Оздоровча фізична культура як спосіб підвищення безпеки життєдіяльності.

11. Основні психологічні особливості людини з точки зору безпеки життєдіяльності.

12. Теорія катастроф.

13. Людина та світ техніки.

14. Основні причини виникнення екологічної кризи. Наслідки забруднення навколишнього середовища.

15. Екологічний стан довкілля в Україні та на Прикарпатті.

16. Атмосферні розряди.

17. Орієнтування на місцевості без компаса і карти.

18. Живі провісники стихійних лих.

19. Землетруси. Рятувальні та інші невідкладні роботи при ліквідації їхніх наслідків.

20. Урагани та повені як приклади небезпек.

21. Дія електричного струму на організм людини. Долікарська допомога при ураженні електричним струмом.

22. Дія іонізуючого, ультрафіолетового та лазерного випромінювання на організм людини.

23. Радіація і безпека життєдіяльності людини.

24. Небезпеки економічної діяльності.

25. Екстремальні ситуації криміногенного характеру і способи їх уникнення.

26. Тероризм. Співробітництво держав у боротьбі з тероризмом.

27. Суїцид як підсумок неадекватної самооцінки.
28. Конфлікти, їх види. Заходи спрямовані на запобігання конфліктним ситуаціям.
29. Наркотики і наркоманія.
30. Алкоголь і алкоголізм.
31. Нікотин і нікотиноманія.
32. Токсикоманія як соціальна небезпека.
33. Місто як джерело небезпеки.
34. Безпека дорожнього руху.
35. Побутовий травматизм, статистика та основні причини. Запобігання травматизму.
36. Причини виникнення та класифікація надзвичайних ситуацій.
37. Надзвичайні ситуацій техногенного характеру.
38. Надзвичайні ситуацій природнього характеру.
39. Організація життєзабезпечення населення в надзвичайних ситуаціях.
40. Правові основи захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій.
41. Загальні вимоги пожежної безпеки.
42. Способи гасіння пожеж.
43. Вогнегасні засоби та їх характеристики.
44. Первинні засоби пожежогасіння.
45. Дії людини під час пожежі.
46. План евакуації населення на випадок пожежі.
47. Надання першої медичної допомоги при переломах та кровотечах.
48. Надання першої медичної допомоги при опіках та обмороженнях.
49. Отруєння. Види отруєнь та перша допомога при отруєннях.
50. Побутові предмети та засоби побутової хімії як джерела небезпеки.
51. Організація навчання населення з питань безпеки життєдіяльності.
52. Вплив іонізуючого випромінювання на організм людини.
53. Аварії на транспорті.
54. Аварії з викидом радіоактивних речовин.
55. Аварії пов'язані з використанням хімічних речовин.

56. Гідродинамічні аварії.
57. Пожежі. Види пожеж за масштабами.
58. Основні причини виникнення пожеж.
59. Горіння. Складові горіння.
60. Поділ речовин і матеріалів за пожежонебезпечістю.
61. Способи гасіння пожеж.
62. Засоби гасіння пожеж.
63. Первинні засоби пожежогасіння.
64. Дії людини під час пожежі.
65. План евакуації людей на випадок пожежі.
66. Соціально-політичні небезпеки.
67. Основні причини виникнення соціально-політичних небезпек.
68. Соціально-політичні конфлікти.
69. Тероризм
70. Правила безпеки під час захоплення у заручники.
71. Шкідливі звички: алкоголізм, тютюнопаління, наркоманія.
72. Соціальні хвороби.
73. Вплив ЗМІ на свідомість людини.
74. Вплив реклами на свідомість людини.
75. Маніпулювання людською свідомістю.
76. Дезінформація як метод маніпулювання людською свідомістю.
77. Причини виникнення та класифікація надзвичайних ситуацій.
78. Визначення рівня надзвичайних ситуацій.
79. Психологічні чинник забезпечення безпеки людини у надзвичайних ситуаціях.
80. Оцінка рівня ризику.
81. Експертний метод оцінки рівня ризику.
82. Модельний метод оцінки рівня ризику.
83. Загальні принципи забезпечення безпеки.
84. Основні законодавчі акти з безпеки життєдіяльності.
85. Органи державного управління безпекою життєдіяльності в Україні.
86. Паспортизація безпеки об'єктів.

87. Ідентифікація потенційно небезпечного об'єкта.
88. Декларація безпеки об'єкта.
89. Організація рятувальних та невідкладних робіт під час надзвичайних ситуацій.
90. Комплекс заходів захисту населення в умовах надзвичайних ситуацій.
91. Методика проведення дегазацій, дезінфекції, санітарної обробки.
92. Загальні поняття про першу допомогу.
93. Перша допомога при ураженні головного мозку, зупинці дихання та серцевої діяльності.
94. Перша допомога при пораненнях та кровотечах.
95. Перша допомога при вивихах, переломах, розривах та розтягненнях зв'язок.
96. Перша допомога при отруєннях.
97. Перша допомога при опіках та обмороженнях.

Приклади тестів для підсумкового контролю з дисципліни «Безпеки життєдіяльності»

1. Об'єкт дослідження безпеки життєдіяльності - це

- a) людина і оточуюче середовище
- b) безпека людини, об'єкт і суб'єкт безпеки – особа і суспільство
- c) це одна з форм існування матерії, яку відрізняє від інших здатність до розмноження, росту, розвитку, активної регуляції свого складу та функцій
- d) система, завдяки якій формується конкретне організаційно-економічне середовище
- e) вірної відповіді немає

2. Діяльність є

- a) необхідною умовою існування людського суспільства, зміст якої полягає у доцільній зміні та перетворенні в інтересах людини навколишнього середовища
- b) специфічною людською формою активності
- c) специфічною людською формою активності, необхідною умовою існування людського суспільства, зміст якої полягає у доцільній зміні та перетворенні в інтересах людини навколишнього середовища
- d) специфічною людською формою активності, зміст якої полягає у доцільній зміні
- e) вірної відповіді немає

3. Державний стандарт України 2293-99 визначає термін “безпека”

- a) стан захищеності особи
- b) стан захищеності суспільства
- c) захищеність особи та суспільства від ризику зазнати шкоди
- d) стан захищеності особи та суспільства від ризику зазнати шкоди
- e) вірної відповіді немає

4. Безпека життєдіяльності (БЖД) –

a) це галузь знання та науково- практична діяльність, спрямована на формування безпеки і попередження небезпеки шляхом вивчення загальних закономірностей виникнення небезпек, їхніх властивостей, наслідків їхнього впливу на організм людини, основ захисту здоров'я та життя людини і середовища її проживання від небезпек

b) це галузь знання та науково- практична діяльність, спрямована на формування безпеки і попередження небезпеки шляхом вивчення загальних закономірностей виникнення небезпек,

c) це галузь знання та науково- практична діяльність, їхніх властивостей, наслідків їхнього впливу на організм людини, основ захисту здоров'я та життя людини і середовища її проживання від небезпек

d) це галузь знання, спрямована на формування безпеки і попередження небезпеки шляхом вивчення загальних закономірностей виникнення небезпек,

e) вірної відповіді немає

5. Під небезпекою розуміють

a) можливість виникнення обставин, за яких матерія може завдати шкоди здоров'ю людини, збиток навколишньому природньому середовищу і соціально економічній інфраструктурі

b) можливість виникнення обставин, за яких матерія, поле, енергія чи інформація або їх поєднання можуть завдати шкоди здоров'ю людини, збиток навколишньому природньому середовищу і соціально економічній інфраструктурі

c) це галузь знання, спрямована на формування безпеки і попередження небезпеки шляхом вивчення загальних закономірностей виникнення небезпек

d) можливість виникнення обставин, за яких матерія, поле, енергія чи інформація або їх поєднання можуть завдати шкоди здоров'ю людини

e) вірної відповіді немає

6. ФОРМИ КОНТРОЛЮ

Протягом семестру здобувач може отримати max. 100 балів, у тому числі: перший рубіжний контроль – 50 балів, другий рубіжний контроль – 50 балів. По поточному контролю здобувач може набрати бали за активність на лекційних та практичних заняттях, виявлення рівня підготовки здобувачів із зазначеної теми під час опитування, тестування, презентації індивідуальних завдань, вирішення практичних задач та кейсів.

Види контролю: поточний, підсумковий.

Методи контролю: спостереження за навчальною діяльністю студентів, усне опитування, тестовий контроль.

Форма підсумкового контролю: залік.

Семестровий залік полягає в оцінці рівня засвоєння здобувачем вищої освіти навчального матеріалу на лекційних, практичних, семінарських або лабораторних заняттях і виконання індивідуальних завдань за стобальною та дворівневою («зараховано», «не зараховано») та шкалою ЄКТС результатів навчання.

Критерії оцінки заліку:

– **«зараховано»** – студент має стійкі знання про основні поняття дисципліни, може сформулювати взаємозв'язки між поняттями.

– **«не зараховано»** – студент має значні пропуски в знаннях, не може сформулювати взаємозв'язку між поняттями, що вивчаються в курсі, не має уявлення про більшість основних понять дисципліни, що вивчається.

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ЄКТС	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90-100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
1-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням
		дисципліни	дисципліни

7. Рекомендовані джерела інформації:

Базова

1. Грибан В. Г., Фоменко А. Є., Казначеев Д. Г. Г 82 Безпека життєдіяльності та охорона праці : підруч. В. Г. Грибан, А. Є. Фоменко, Д. Г. Казначеев. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2022. 388 с. URL: https://fpk.in.ua/images/biblioteka/2FMB_Pravo/Hryban.-2022-Pidruchnyk-BZHD-ta-OP.pdf
2. Безпека життєдіяльності та охорона праці : підручник. В. В. Сокуренько, О. М. Бандурка, С. М. Бортник та ін. ; за заг. ред. В. В. Сокуренька ; Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків : ХНУВС, 2021. – 308 с.
3. Ситник Г. П., Орел М.Г. Національна безпека в контексті європейської інтеграції України: підручник. Г. П. Ситник, М. Г. Орел; за ред. Г. П. Ситника. Київ: Міжрегіональна Академія управління персоналом, 2021. 372. с. URL: <https://ipacs.knu.ua/pages/dop/336/files/7148e643-1410-42f1-a6b6-f4cf15aeb638.pdf>.
4. Безпека життєдіяльності: підручник. Пістун І.П., Кочубей В.І. Університетська книга, 2025. 575с.

Допоміжна

1. Пархоменко-Куцевіл, О. (2023). Теоретичні засади формування та розвитку воєнної безпеки України. *Літопис Волині*, (28), 367-371. <https://doi.org/10.32782/2305-9389/2023.28.53>
2. Лаврьонов Р. П. Військова безпека: аналіз стану трансформації системи управління. *Київський часопис права*. 2022. № 4. DOI <https://doi.org/10.32782/klj/2022.4.23>
3. Н.М.Глевацька. Оптимізація управлінських підходів для впровадження та ефективності системи менеджменту безпеки дорожнього руху. *Центральноукраїнський науковий вісник. Економічні науки*, 2023, вип. [https://economics.kntu.kr.ua/archive/10\(43\)/43_Hlevatska.html](https://economics.kntu.kr.ua/archive/10(43)/43_Hlevatska.html)
4. [Dmytro Varakin, Denys Osipenko, Vasyl Ishchenko, Nataliia Hlevatska, Inna Hordieieva](https://doi.org/10.57239/PJLSS-2024-22.2.00790). Adaptive Strategies for Making Business Management Decisions in Conditions of Armed Conflict. <https://doi.org/10.57239/PJLSS-2024-22.2.00790>
https://pjlss.edu.pk/pdf_files/2024_2/100452-100465.pdf.
https://pjlss.edu.pk/Archive/Volume_22_No_2_2024.htm# .

5. Глевацька Н.М., Осін Р.А. Основні аспекти навчання з безпеки життєдіяльності студентів: теорія та практика. «Наука і техніка сьогодні» (Серія «Економіка»): журнал. № 2(30) 2024. С.279-292.

6. Глевацька Н.М., Осін Р.А., Чигринова М.В. Роль безпеки життєдіяльності та цивільного захисту у забезпеченні національної безпеки і стійкості держави під час війни. «Наука і техніка сьогодні» журнал. 2024. № 11(39) 2024. С. 820-833. DOI:[10.52058/2786-6025-2024-11\(39\)-820-832](https://doi.org/10.52058/2786-6025-2024-11(39)-820-832)

7. Глевацька Н.М., Олефіренко О.Г., Черненко М.Ю., Цьома В.І. Інноваційні моделі взаємодії цивільного захисту та цифрових сервісів для підвищення безпеки життєдіяльності в Україні в умовах війни. «Наука і техніка сьогодні». 2025. № 7(48). С. 1366-1381. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6025-2025-7\(48\)-1366-1380](https://doi.org/10.52058/2786-6025-2025-7(48)-1366-1380)

8. Н.М. Глевацька, Ю.Б. Чернов, Б.В. Патлаченко. Цифрова трансформація організації праці в аграрному секторі України в умовах війни: виклики, можливості та стратегічні орієнтири. збірник наукових праць «Центральноукраїнський науковий вісник. Економічні науки». № 13(46), ч.І, 2025 рік. [https://economics.kntu.kr.ua/pdf/13\(46\)_I/26.pdf](https://economics.kntu.kr.ua/pdf/13(46)_I/26.pdf).

Інформаційні ресурси

1. Кабінет Міністрів України. Урядовий портал Офіційний веб-сайт URL: <https://www.kmu.gov.ua/>

2. Міністерство освіти і науки України. Офіційний веб-сайт URL: <https://mon.gov.ua/ua>

3. Офіційний портал Верховної Ради України URL: <https://www.rada.gov.ua/>

4. Президент України. Офіційне інтернет-представництво URL: <https://www.president.gov.ua/>

5. Сайт Національної бібліотеки імені В.І. Вернадського. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/>

6. Сайт Українського інституту науково-технічної та економічної інформації (УкрІНТЕІ). URL: <http://www.uinteі.kiev.ua>.

7. Human Development Reports URL: <http://hdr.undp.org/en/reports/global/hdr1994/chapters/>.

8. Mission of the U. S. Department of Homeland Security URL: <https://www.dhs.gov/mission>.

Методичні вказівки до вивчення дисципліни «Безпека життєдіяльності»

Укладач:

Глевацька Наталія Миколаївна, канд. екон. наук, доцент кафедри економіки, менеджменту та комерційної діяльності Центральноукраїнського національного технічного університету